

Controleprotocol centraal stembureau – wijkraadsverkiezingen

Inleiding

Het centraal stembureau stelt de uitslag van de verkiezing definitief vast. Voordat dit kan, controleert het centraal stembureau de uitslagen van het gemeentelijk stembureau. In onderdeel A van dit protocol staan deze controles beschreven. Hierdoor is voor iedereen in het verkiezingsproces duidelijk wat het centraal stembureau controleert. Dit maakt ook duidelijk waarom en wanneer het centraal stembureau om nader onderzoek vraagt. Daarnaast controleert het centraal stembureau de uitslagprogrammatuur door optellingen handmatig te berekenen (met onderdeel B van dit protocol). Het centraal stembureau is verplicht dit protocol te volgen. Hiervoor wordt verwezen naar artikel 26 van het Kiesreglement wijkraden 2026 en artikel P 1d van de Kieswet.

Met onderdeel A controleert het centraal stembureau de uitkomsten in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau en – bij decentrale stemopneming – ook van de stembureaus. In dit onderdeel staat de uitvoering van de stappen vermoedens van fouten in de stemopneming en vermoedens van fouten in de vaststelling van de uitslag. Bij vermoedens van fouten kan het centraal stembureau het gemeentelijk stembureau vragen om nader onderzoek te doen en zo nodig te hertellen. Stembureaus waar nader onderzoek nodig is, komen in een overzicht in bijlage 2 van het proces-verbaal van het centraal stembureau te staan.

Met onderdeel B van dit protocol controleert het centraal stembureau de werking van de uitslag-programmatuur. Er is een handmatige controle van de aantallen uit de programmatuur en van de zetelverdeling. Het centraal stembureau publiceert het verslag controleprotocol waarin staat dat deze onderdelen van het protocol zijn uitgevoerd.

Na nader onderzoek en mogelijke hertellingen door gemeentelijk stembureaus, is het niet nodig om onderdeel A opnieuw uit te voeren. Bij een besluit tot een integrale hertelling moet het centraal stembureau bij de vaststelling van de uitslag onderdeel B opnieuw doorlopen.

Onderdeel A – Controles van de uitkomsten van het gemeentelijk stembureau

Controles in onderdeel A van het controleprotocol voor het centraal stembureau gaan over:

1. Niet-hertelde onverklaarde verschillen tussen het aantal toegelaten kiezers en getelde stembiljetten
2. Waarschuwingen bij gemeentelijk stembureau
3. Overige mogelijke fouten in de stemopneming

Een gemeentelijk stembureau moet (vermoedens van) fouten in de uitkomsten van de stembureaus onderzoeken en zo nodig herstellen. Het centraal stembureau controleert op vermoedens van fouten in de uitslagen van het gemeentelijk stembureau of de stembureaus. Vindt het centraal stembureau vermoedens van fouten, dan kan het aan het gemeentelijk stembureau vragen deze uitslagen nader te onderzoeken.

Moment van controle

Deze controles kunnen starten zodra het proces-verbaal van een gemeentelijk stembureau ontvangen is.

1. Onverklaarde verschillen tussen toegelaten kiezers en getelde stembiljetten

Het centraal stembureau onderzoekt verschillen tussen het aantal toegelaten kiezers en het aantal getelde stembiljetten waar geen verklaring voor gegeven is. Het centraal stembureau controleert of het gemeentelijk stembureau de stembescheiden helemaal of deels opnieuw heeft geteld.

Hoe het centraal stembureau controleert

- Stel vast bij welke stembureaus er een verschil zonder verklaring is.

Controleren op hertelling

- Controleer in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau of bij deze stembureaus opnieuw geteld is en:
 - Bij decentrale stemopneming: kijk of er een corrigendum is bij het stembureau. Hier is aangegeven of er herteld is.
 - Bij centrale stemopneming: kijk of in bijlage 1 van het proces-verbaal staat of het aantal toegelaten kiezers van het stembureau opnieuw geteld is.
- Is er een onverklaard verschil, maar is er niet herteld? Vraag het gemeentelijk stembureau om nader onderzoek te doen.

2. Waarschuwingen bij gemeentelijk stembureau

Het centraal stembureau voert een aantal controles uit op waarschuwingen die het gemeentelijk stembureau misschien niet nader heeft onderzocht tijdens de eerste zitting. Het gaat om de volgende waarschuwingen bij stembureaus:

- hoog aantal ongeldige stemmen (3% of meer);
- hoog aantal blanco stemmen (3% of meer);

- groot verschil tussen toegelaten kiezers en getelde stembiljetten (2% of meer of 15 of meer stemmen.);
- nul stemmen.

Deze waarschuwingen duiden op een mogelijke fout, maar dat betekent niet dat er altijd sprake is van een fout. Bij hoge percentages ongeldige of blanco stemmen kan het gaan om beoordelingsfouten. Bij een groot verschil tussen toegelaten kiezers en getelde stembiljetten kan het gaan om telfouten.

Een stembureau kan nul stemmen hebben, omdat het stembureau bijvoorbeeld niet open was, of omdat er sprake was van een calamiteit. Maar het kan ook gaan om een foutieve of vergeten invoer.

Hoe het centraal stembureau controleert

- Stel vast welke stembureaus een of meerdere van bovenstaande opmerkelijke uitslagen hebben.
- Controleer of het gemeentelijk stembureau deze heeft onderzocht of herteld.
- Staat de opmerkelijke uitslag niet benoemd met een logische verklaring in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau? Vraag het gemeentelijk stembureau om nader onderzoek te doen naar de uitslag en zo nodig te hertellen.

Controleren op nader onderzoek of hertelling

Is er herteld of nader onderzoek gedaan, dan staat dit in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau in rubriek 1.2. Het gemeentelijk stembureau kan bij rubriek 1.2.2 een verklaring geven waarom de waarschuwing niet opmerkelijk is. Bijvoorbeeld omdat de gegevens niet afwijkend zijn vergeleken met historische gegevens. Of door te verklaren dat er nader onderzoek is gedaan (met een hertelling), maar dat het resultaat hetzelfde is.

3. Overige mogelijke fouten in de stemopneming

Deze controle is bedoeld om mogelijke andere fouten te ontdekken. Het centraal stembureau controleert op 3 dingen:

- Slordig ingevulde processen-verbaal: het is onduidelijk welk getal moet worden ingevoerd in de uitslagprogrammatuur en waar geen corrigendum is bijgevoegd.
- Ingediende bezwaren van kiezers op processen-verbaal die reden hadden moeten zijn voor een hertelling door het gemeentelijk stembureau.
- Geschreven teksten in rubrieken als 'verschillen tussen het aantal toegelaten kiezers en de uitgebrachte stemmen', 'bijzonderheden' of 'verschillen met het door het stembureau vastgestelde lijsttotalen' die reden hadden moeten zijn voor een hertelling.

Verslag van onderdeel A: Controle centraal stembureau

Als centraal stembureau krijgt u de resultaten van de onderzoeken door het gemeentelijk stembureau. Doe daarna het volgende:

- Verwerk de ontvangen corrigenda Na 14-2.
- Maak proces-verbaal P 22-2op.
- Doe verslag van de gedane onderzoeken in bijlage 2 onder rubriek 1 'telverschillen' en rubriek 2 'mogelijke fouten'.

Onderdeel B – Controle op de optellingen

Het centraal stembureau controleert of de uitwisseling van het digitale bestand van het gemeentelijk stembureau goed is gegaan. En of de aantallen van alle lijsttotalen correct zijn overgenomen. Deze controle draagt bij aan de controleerbaarheid en transparantie van de verkiezingen.

Na afloop van de zitting van het centraal stembureau, publiceert het centraal stembureau het verslag van het controleprotocol, samen met het proces-verbaal.

Moment van de controle

De controle gebeurt na eventuele onderzoeken, en dus de verwerking daarvan in de uitslagprogrammatuur, maar voor de vaststelling van proces-verbaal P 22-2. Hierdoor is het mogelijk de vaststelling van uitslag uit te stellen als er twijfels zijn over de juistheid van de aantallen die uit de programmatuur komen.

Hoe het centraal stembureau controleert

Het centraal stembureau ontvangt een digitaal bestand van het gemeentelijk stembureau.

- Controleer in de processen-verbaal van het gemeentelijk stembureau of het controleprotocol GSB met een positief gevolg is uitgevoerd.
- Controleer of de lijsttotalen in de uitkomst van het gemeentelijk stembureau (proces-verbaal, met mogelijk een corrigendum) overeenkomen met de lijsttotalen in de P 22.
- Zet in het Verslag controleprotocol CSB of deze optelling hetzelfde is. Verschillen de optellingen? Doe dan nader onderzoek en geef een verklaring van de genomen stappen in het verslag controleprotocol.

Moment van de controle

De controle gebeurt voor de vaststelling van de uitslag in de openbare zitting van het centraal stembureau. Maar de controle is pas na de afronding van de andere delen van dit controleprotocol. Zo is de vaststelling van de zetelverdeling aan te passen als er fouten zijn.

Hoe het centraal stembureau controleert

De controle van de optellingen vindt plaats middels een vergelijking van de lijsttotalen.

- Zet in het verslag controleprotocol CSB of de uitslag hetzelfde is.
- Verschillen de uitkomsten? Doe dan nader onderzoek en geef een verklaring van de genomen stappen in het verslag controleprotocol.

Afwijkingen ten opzichte van controleprotocol gemeenteraadsverkiezingen

- Er wordt geen onderzoek gedaan naar opmerkelijke uitslagen (Onderdeel A-3 van het controleprotocol CSB Gemeenteraad). Omdat binnen een wijk naar verwachting aanzienlijke verschillen zullen zijn per stembureau bij de wijkraden, zal deze controle niet worden uitgevoerd. Het kan immers voorkomen dat een kandidaat populair is een buurt binnen de wijk en dus bij een bepaald stembureau en minder populair in een andere buurt binnen de wijk. Hierdoor zou er een aanzienlijk verschil zijn tussen verschillende stembureaus binnen dezelfde wijk. Het is aannemelijker dat dit gebeurt bij de wijkraadsverkiezingen dan bij de gemeenteraadsverkiezingen, omdat de wijkraadsverkiezingen een stelsel kent dat veel kandidatenlijsten heeft met een enkele kandidaat (in tegenstelling tot andere verkiezingen).
- Er vindt geen controle van de berekening van de zetelverdeling plaats. Voor de verkiezingen van de leden van de wijkraden kan de door de Kiesraad ter beschikking gestelde 'Ondersteunende Software Verkiezingen' (OSV2020-U) gedeeltelijk worden gebruikt door het gemeentelijk stembureau. Dit omdat het niet praktisch mogelijk is om de 39 wijkraadsverkiezingen apart in te voeren in OSV2020-U. Er is voor gekozen om de wijkraadsverkiezingen als één verkiezing in te voeren in OSV2020-U, waardoor de software een optelling kan blijven uitvoeren. Het gevolg hiervan is echter dat het centraal stembureau met OSV2020-U geen zetelverdeling kan berekenen per wijkraad. Daarom wordt per wijkraad een spreadsheet gemaakt om de zetelverdeling te berekenen; dit vindt dus al handmatig plaats, waardoor de werking van OSV op dat punt niet hoeft te worden gecontroleerd.